

JAZZ i CINEMA, Love Story

1- EL JAZZ MODERN

- a. Coincidint amb els anys de la segona guerra mundial (1939-1945) el Jazz va canviar. Segurament no es tractava d'un canvi planejat, sinó d'una evolució deguda a diferents motius:
 - i. Per començar, el Jazz com a música de moda i plenament ballable patia un cert estancament.
 - ii. Els gustos del públic van començar a canviar i els vocalistes van agafar protagonisme, més enllà de l'orquestra en la que cantaven.
 - iii. S'arrossegaven els problemes derivats de la segregació racial, molts músics negres es trobaven tocant la seva música en locals on el públic admès era exclusivament blanc.
 - iv. A més, la disciplina de les big bands deixava poc espai a la creativitat dels seus solistes i les seves improvisacions, i els causava una certa frustració, especialment quan es tractava de músics joves i inquiets.

La primera meitat de la dècada dels 40 va veure com, a Nova York i després de la seva feina habitual a les big bands, molts d'aquests músics inconformistes es trobaven en clubs i locals petits per deixar anar la seva creativitat i mostrar el seu virtuosisme. Va néixer el Be Bop i va obrir les portes a l'imparable evolució de l'estil. Darrere seu van venir totes les variants que coneixem: Cool Jazz, Hard Bop, West Coast, Jazz modal, Free Jazz, Soul Jazz, Jazz Rock, fusió . . . En certa manera, el Jazz va passar de les sales de ball a les sales de concert.

2- Estrelles del Jazz en el cinema francès

- a. Les noves tendències de Jazz no van ocupar, si parlem de popularitat, el lloc que havia deixat el swing i la música de les big bands, però els seus millors intèrprets també es van fer famosos i visitaven Europa regularment.
- b. La segona meitat dels anys 50 va ser el punt de partida de la carrera de joves directors de cinema francesos, disposats a trencar esquemes i destinats a convertir-se en mites, que van veure en el Jazz una bona opció per posar música les seves primeres pel·lícules. Entre 1957 i 1959, músics de Jazz nord americans de gira pel nostre continent van gravar a Paris unes bandes sonores històriques:
 - Modern Jazz Quartet a *Sait-on jamais* (Roger Vadim, 1957)
 - Miles Davis a *Ascenseur pour l'échafaud* (Louis Malle, 1958)
 - Art Blakey & the Jazz Messengers a *Des Femmes disparaissent* (Edouard Molinaro, 1959)
 - Kenny Dorham i Thelonious Monk a *Les Liaisons dangereuses* (Roger Vadim, 1959)

3- Cinema negre a la Catalunya franquista

- a. Pel règim franquista el cinema era poc més que un mitjà propagandístic per donar una visió idíl·lica i irreal de la seva societat i enaltir uns valors caducs i hipòcrites. La censura s'encarregava de supervisar les pel·lícules i eliminar qualsevol indicatiu de subversió.
- b. Entre 1950 i 1963 es van produir a Barcelona una seixantena llarga de títols que es podrien incloure dins del gènere policíac – cinema negre – que en conjunt s'han anomenat Gènere criminal barceloní. Son obres fetes amb recursos econòmics escassos, molt ofici i un punt d'imaginació. Alguns dels seus directors van ser Ignacio F. Iquino (Valls 1910 – Barcelona 1994), Joan Bosch (Valls 1925 – Barcelona 2015), Miquel Iglesias (Barcelona 1915 – 2012), Francesc Rovira Beleta (Barcelona 1912-1999) i, per la seva relació amb el Jazz, per a nosaltres el més interessant, Juli Coll i Claramunt (Camprodon 1919 – Madrid 1993), conegut com Julio Coll.
- c. El 6 de Març de 1959 es va estrenar en el cinema Windsor de Barcelona la pel·lícula *Un vaso de Whisky*, la quarta que va dirigir. La banda sonora, en part signada pel músic Josep Solà (Mollet del Vallès 1930, Barcelona 2009), està considerada la que va introduir el Jazz en el nostre cinema.
- d. Juli Coll va ser un home polifacètic i un gran aficionat al Jazz. Va arribar al món del setè art com a guionista, escrivint al voltant de 60 guions, i va dirigir 16 pel·lícules més alguns programes de televisió. L'any 1971 va editar el llibre *Variaciones sobre el Jazz*.
- e. Josep Solà va ser un músic i compositor que va treballar, amb resultats notables, en àmbits musicals molt diversos. L'any 1958 va conèixer a Juli Coll que li va encarregar part de la música d'*Un vaso de Whisky*. Va ser l'inici d'una relació amb el cinema que el va portar a signar una seixantena llarga de bandes sonores. Va ser director musical de les discogràfiques Columbia i Belter, i conseller de la Societat General d'Autors. Va arribar a compondre música simfònica, però va destacar particularment com a compositor de sardanes, essent l'impulsor del Premi de Composició de Sardanes de l'SGAE.

4- Compositors americans (Qui té por del Jazz Modern?)

- a. Les grans estrelles del Jazz Modern també han signat excel·lents bandes sonores. La llista és molt llarga i inclou músics de diferents generacions: Quincy Jones, Oliver Nelson, Benny Golson, Herbie Hancock, Joshua Redman, Terence Blanchard, etc. No totes les seves creacions per al cinema es poden incloure, d'una manera estricta, en el camp del Jazz, però donen una idea de la seva professionalitat, imaginació i bon gust. Igualment, compositors que han treballat gairebé en exclusiva en el món del cinema, sovint han compost peces inequívocament jazzístiques. La creativitat i la música no tenen límits.

5- Els biopics moderns

- a. A partir dels anys 80, les pel·lícules basades en la vida de músics de jazz cèlebres han agafat un aire molt més realista. Més que voler donar una imatge, més o menys estereotipada, del personatge, intenten presentar-nos l'ésser humà, amb el seu caràcter particular, les seves grandeses i les seves baixeses . . . Sens dubte la més famosa és *Bird* (Clint Eastwood, 1988), basada en la vida del saxofonista Charlie Parker, una obra fins a cert punt revolucionària en el seu moment, tant pel tractament de la figura com per la gosadia de la banda sonora. En un moment en que no es disposava dels mitjans digitals actuals, es van agafar les gravacions originals de Parker, es va esborrar tot l'acompanyament i se n'hi va posar un de nou gravat per músics joves en aquell moment. Musicalment, Charlie Parker va renéixer 33 anys després de la seva mort.

6- Els documentals

- a. Gairebé es pot assegurar que no hi ha cap figura rellevant de la història del Jazz que no tingui el seu documental, és a dir, la pel·lícula que explica la seva vida i obra a partir d'imatges preses de la realitat. És possible que l'aparició de les plataformes de televisió de pagament i/o els canals culturals en general, hagin potenciat aquest àmbit. A més, el món dels documentals és tan ampli que també s'ocupa d'explicar-nos la història del gènere, de les discogràfiques més famoses, de les diferents tendències, dels festivals . . .

7- El Jazz integrat en l'acció

- a. Moltes pel·lícules contemporànies han agafat el món del Jazz com a marc per explicar la seva història o el seu missatge. L'estètica lligada al jazz, la dels clubs petits i els músics de concert diari, que no per tòpica és menys real, és molt adequada per presentar personatges molt allunyats de la condició d'estrelles de l'espectacle. Son éssers que lluiten amb els seus fantasmes interiors, que evidencien les seves flaqueses i que es fan grans a través de la seva música. El Jazz és una beguda que s'ha de beure a glops petits.

8- Directors músics

- a. Hi ha dos casos paradigmàtics de directors/actors de fama mundial que també son músics i estimen profundament el Jazz: Clint Eastwood i Woody Allen
 - i. **Clint Eastwood:** Es va fer famós com a actor en espagueti westerns i pel·lícules d'acció, però es va guanyar el reconeixement unànim de públic i crítica com a director, protagonitzant igualment moltes de les seves pel·lícules. És pianista i n'ha compost, totalment o en part, la banda sonora de la majoria.

El títol en anglès de la seva primera pel·lícula com a director, *Play Misty for me* (Escalofrió en la noche, 1971), ja ho deixava força clar, tenint en compte que Misty és el títol d'un estàndard de Jazz. Així mateix, el seu tram final inclou escenes reals d'una actuació del quintet del saxofonista Julian Cannonball Adderley. És el director de *Bird*, un dels millors biòpics de l'història, i és el pare del baixista i compositor Kyle Eastwood, figura del jazz actual per mèrits propis.

- ii. **Woody Allen:** La seva imatge tocant el clarinet amb el seu grup de Dixieland el 1978, mentre a Hollywood la seva pel·lícula Annie Hall guanyava 4 Òscars, es va fer famosa. Ell sempre ha dit que, com a músic, no passa de la categoria aficionat, però la selecció de peces que formen part de les bandes sonores de moltes pel·lícules seves, demostra un gran coneixement del jazz i, sobre tot, un gran amor per aquest gènere.

9- **El fill del Duce: Romano Mussolini**

- a. Oficialment el règim feixista de l'italià Benito Mussolini tenia el Jazz com una música mig salvatge, apta només per a les races inferiors. Per això resulta doblement sorprenent que un dels seus fills, de nom Romano, fos pianista de Jazz i, a més, que expliqués que el seu pare n'escoltava habitualment a casa: Armstrong, Ellington i companyia. Un altre fill de Mussolini, de nom Vittorio i apassionat del cinema, va ser qui va animar a Romano a dedicar-se a la música. Romano Mussolini va començar actuant com a Romano Full, per por de la reacció del públic davant del seu cognom, però es va adonar que, en realitat, la gent sentia curiositat per veure el fill artista de l'antic dictador. També és el pare de la política neofeixista Alessandra Mussolini.

10- **Jazz Llatí: Orfeo Negro**

- a. L'any 1959, una coproducció brasilera, francesa i italiana, dirigida per Marcel Camus, va contribuir a popularitzar a nivell planetari la Bossa Nova que era el nou gènere musical, resultat de la fusió del Jazz nord americà amb la Samba. Antonio Carlos Jobim i Luiz Bonfá eren els autors dels temes principals.
- b. 41 anys més tard, Calle 54 de Fernando Trueba, amb format de documental musical, faria el mateix amb el jazz afrocubà.

11- **Ona Laietana, la fusió catalana**

- a. Entre 1973 i començaments dels 80 un local del carrer Argentaria (en aquell moment "Plateria") de Barcelona anomenat Zeleste, va ser l'epicentre d'un moviment musical molt intens i molt original, que la crítica va batejar amb el nom d'Ona Laietana o Música Laietana. Barrejava Jazz, rock, flamenc, cançó, salsa i música tradicional catalana, i la seva filosofia hippy-llibertària, representava, pel sol fet d'existir, un atemptat contra el règim franquista. El director barceloní Bigas Luna va posar música a les seves dues primeres pel·lícules, Tatuaje (1976) i Bilbao (1978) amb personal adscrit a aquest moviment.